

ブルガリア人のための日本語教科書

ЯПОНСКИ ЕЗИК ЗА БЪЛГАРИ

Атанас Атанасов Томоки Ватанабе

第一課 Първи урок

Японското писмо

Най-съществената трудност за чужденците, изучаващи японски език, представлява усвояването на писмеността. За европейците, ползващи само 30-40 букви, овладяването на японския език започва с усърдното, настъпателно и упорито изучаване на огромния брой писмени знаци. Това стъписва, а понякога и разколебава първоначалните ентусиасти, но въвежда упоритите в един екзотичен и интригуващ свят на формите и асоциациите. За какво става дума ще разберат по-късно упоритите ни читатели; на тези от вас, които все още се съмняват в успеха на начинанието, за кураж бихме напомнили, че в сравнение с японците, които ползват около 2500 знаци, китайците пишат с почти 40 000, а подобна писменост е създало и ползва повече от четвърт от населението на земята.

Съвременният японски език използва 3 вида писмени знаци:

- хирагана 平仮名 общо 74 знака, изобретени в Япония;
- катакана 片仮名- също 74 знака, също изобретени в Япония;
- канджи 漢字 официално 1945 знака, но неофициално още около 1000, всичките заимствани от китайския език.

Освен добра фотопамет, усвояването на знаците изисква многократно изписване и то при строга последователност: първо хоризонталните линии отляво надясно, след това вертикалните линии отгоре надолу и накрая полегатите линии отляво надясно и отлясно наляво.

ХИРАГАНА е система от знаци, които условно можем да наречем букви, но те се различават от буквите в кирилицата и латиницата, тъй като с изключение на гласните $\mathfrak{F}(a)$, $\mathfrak{V}(u)$, $\mathfrak{F}(y)$, $\mathfrak{Z}(e)$, $\mathfrak{F}(o)$ и съгласната $\mathfrak{K}(e)$, всички останали знаци изобразяват два звука или по-точно сричка, състояща се от съгласна и съгласна. В това се състои характерната фонетична особеност на японския език – думите се състоят само от отворени срички, т.е. съгласна + гласна, напр. ка, ши, фу, те, но. Затворени срички от вида съгласна + гласна + съгласна в японския език се формират само с втора съгласна н – напр. кан, шин, сун, тен, хон, т.е. λ (н) е единствената съгласна, която може да звучи отделно без съгласна след нея. Знаците на ХИРАГАНА се изучават първи, защото чрез тях се "превежда" (транскрибира) произношението на йероглифите "канджи" в тяхното японско произношение 訓読み (кунйоми). С тези знаци са изписани в азбучен ред и думите в речниците, като след произношението на ХИРАГАНА е посочено съчетанието от КАНДЖИ, с което думата се изписва. Като правило йероглифите задават корена на думите, а със сричковите знаци ХИРАГАНА се изписват морфологичните окончания: 行く、行きます, където 行 е коренът на думата "вървя", а < и きます задават формите на глагола съответно в инфинитив и в учтива форма в сегашно време.

С ХИРАГАНА и КАНДЖИ се изписват само японски думи, а с КАТАКАНА се изписват чуждици и всички имена, географски обекти, растения и животни, които се срещат само извън Япония. Докато знаците на ХИРАГАНА са по-закръглени, знаците на КАТАКАНА са ъгловати и съдържат по-малко елементи. На всеки знак от ХИРАГАНА съответства знак от КАТАКАНА.

Правилото с КАТАКАНА да се изписват само чужди думи и имена се спазва толкова стриктно, че дори съпругата на Джон Ленън - Йоко Оно, след приемането на американско поданство бива прекръстена от 小野 · 洋子 (канджи) на ヨコ・オノ (катакана). При това се променя дори поредността на имената: японците имат собствено и фамилно име, но при изписването им винаги фамилното предхожда собственото. Изписано с КАТАКАНА, чуждестранното име следва традициите на съответната страна – от 小野 · 洋子 - Оно Йоко с КАНДЖИ, името се променя в ヨコ・オノ (Йоко Оно) с КАТАКАНА съобразно английския начин на изписване на собствените имена.

В една и съща дума не могат да присъстват едновременно знаци и от ХИРАГАНА и от КАТАКАНА. Освен това с КАТАКАНА се изписва китайското произношение на йероглифите КАНДЖИ 音読み(онйоми).

Така например в КАНДЖИ-справочниците всеки йероглиф е представен така:

Преди обаче да започнем усвояването на КАНДЖИ, е необходимо да усвоим ХИРАГАНА и КАТАКАНА. Забележете системата в която са подредени знаците: съгласните се съчетават с гласни в последователността **a**, **u**, **y**, **e**, **o**. Тази особеност има значение при подреждането на думите в речниците на японския език по "азбучен" ред и следва да се запомни добре.

Ето и пълната система на ХИРАГАНА и КАТАКАНА:

$$\mathbf{a}$$
 \mathbf{a} \mathbf{b} \mathbf{a} \mathbf{b} \mathbf{c} \mathbf{a} \mathbf{c} \mathbf{a} \mathbf{c} \mathbf{a} \mathbf{c} \mathbf{a} \mathbf{c} \mathbf{a} \mathbf{c} \mathbf{a} \mathbf{c} \mathbf{c}

くぐすずつ ぬふぶぷむゆる クグスズツ ヌフブプムユル **ф**у бу пу ну MY py けげせぜてでねへべぺめ n ゲセゼテデネヘベペメ ー ce зе бе те де не хе pe おこごそぞとどのほぼぽもよろ ゴソゾトドノホボポ 干 日 口 бо ко ГО CO 30 TO ДО но хо ПО MO йо po

Обърнете внимание на изключенията в редуването на гласните и съгласните:

 $c+u = \bigcup$ се чете "**ши"**, а не "си" t+u = 5 се чете "**чи"**, а не "ти" t+y = 5 се чете "**цу**", а не "ту" t+y = 5 се чете "**фу**", а не "ху"!

Когато търсим дума в японски речник, следва да се имат предвид следните обстоятелства:

Последователността по абучен ред следва колоните, а не редовете в горната таблица. В речниците думите са подредени в последователността:

あ、い、う、え、お、か、き、く、け、こ、さ、し、す、せ、そ、た、 ち、つ、て、と、な、に、ぬ、ね、の、は、ひ、ふ、へ、ほ、ま、み、 む、め、も、や、ゆ、よ、ら、り、る、れ、ろ、わ、ん。

Думите, започващи с озвучителните срички

не се третират като отделни речникови статии, а се вписват в разделите за съответните срички за か、き、く、け、こ、съотв. さ、し、す、せ、そ、た、ち、つ、

て、と и は、ひ、ふ、へ、ほ。 Напр. в раздела на думите, започващи с か след думата かんく следва がんぐ, след това かんぐろ и т.н.

Освен посочените в горната таблица гласни се използват и техни умалени еквиваленти за промяна на гласната след някои от сричките със съгласна:

Най-често употребяваните по този начин малки гласни са \diamondsuit, ϕ и \updownarrow , чрез които се формират звукосъчетанията:

きゃ=ки+я= кя	きゅ=ки+ю=кю	きょ = ки + ьо = кьо
ぎゃ=ги+я= гя	ぎゅ=ги+ю=гю	ぎょ= ги+ьо= гьо
$\ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ $		Г ; = ши + № = шю
		じょ=джи+ьо= джьо
ちゃ= чи + я= чя	ちゅ= чи + ю= чю	ちょ= чи + ьо = чьо
RH = R + NH = 4	$C \phi = HM + \Theta = H\Theta$	によ= ни + ю= ню
RX = R + NX = 4		
$V \Rightarrow = \delta_H + A = Q$	$V \phi = Q M + W = Q M$	$C_{1} = Q_{1} + P_{0} = Q_{P0}$
$R\Pi = R + M\Pi = \varphi V$		
$\mathcal{F} = MM + M = MM$	$\mathcal{F}_{\mathcal{W}} = MM + M = MM$	J_{2} $J_{2} = MN + PO = MPO$
$\emptyset \approx p_{\mathrm{H}} + {}_{\mathrm{H}} = p_{\mathrm{H}}$	$\emptyset \Rightarrow p_{\mathrm{H}} + \Theta = p_{\mathrm{H}}$	у р = bи + PO = bPO

Останалите знаци, които не се включват в общата система от знаци са:

- 1. \not 7 (уа последната буква от "азбуката") и \not \not (н) единствената съгласна, която не се чете заедно с гласна, но с нея не започва дума, така че няма отделна статия в речниците.
- 2. を ヲ (o) окончание за винителен падеж, което посочва допълнението в изречението, напр. 本を読む。 (Хон о йому. Чета книга, буквално "Книга を(o) чета".)
- 3. малка буква $\mathcal{O}(\mu)$, която обозначава повторение на съгласната след нея, напр. $\mathcal{O} \subset \mathcal{O}$ юккури бавно). Въпреки, че служи за показване на фонетична особеност в произношението, знакът \mathcal{O} се счита за отделна буква и също следва да се има предвид при търсенето в речниците по азбучен ред! Посочената за пример дума се намира след думите, започващи с $\mathcal{O} \subset \mathcal{O}$, а не след думите с $\mathcal{O} \succeq \mathcal{O}$!
- 4. 々 е знак за повторение на един и същ йероглиф КАНДЖИ в думата, напр. 時々 вместо 時時 (токидоки понякога, от време на време)

Само в думи от чужд произход за по-точно предаване на произношението могат да се срещат и комбинациите:

イエ	ジェ	ティ	トゥ	ディ	デュ	ファ	フィ
йе	дже	ТИ	ту	ди	дю	фа	фи
フェ	フォ	クア	シェ	ウィ	ウェ	ウォ	ツァ
фе	фо	куа	ше	уи	ye	yo	ца
ツェ	ツォ	チェ	ブァ	ブィ	ブェ	ブォ	
це	цо	че	ва	ВИ	ве	во	

Тези комбинации не случайно са изведени само с КАТАКАНА – те не се срещат в японския език.

Всички звукосъчетания се произнасят така, както са изписани на български, но съществуват и някои особености на произношението:

- ば、び、ぶ、ベ и ぼ се произнасят ба, би, бу, бе, бо, като $\underline{6}$ е примесена със звука $\underline{8}$ (подобно на испанското произношение на \underline{b})
- по същия начин звучат заедно р и <u>л</u> в звукосъчетанията ら,り,る,れ и ろ。 Японският език не прави разлика между звуците р и <u>л</u> (както и между <u>б</u> и <u>в</u>), всички чуждици, в които се срещат тези звуци се предават в КАТАКАНА с ラ,リ,ル, レи ロ, напр. ロンドン Лондон и カイロ Кайро; ブルガリア България и ヴァルナ Варна.

В японския език се срещат кратки и дълги гласни. Обикновено се удължават гласните \underline{y} , \underline{o} , \underline{o} и \underline{bo} (\underline{uo}) във всички комбинации със съгласни.

Важно е да запомним, че в такъв случай за удължаване се изписва винаги и само $\mathfrak{H}(\mathbf{y})$, независимо от това дали удължената гласна е \mathbf{y} , \mathbf{w} , \mathbf{v} или \mathbf{w} (\mathbf{w}). Така се удължават гласните и във всички срички, формирани с малките гласни \mathbf{w} и \mathbf{x} , например:

ふうとう	фуутоо (пощенски плик)
ちょうどう	чьоодоо (градско шосе)
ぎゅうにゅう	гюунюу (краве мляко)
ひょうしょう	хьоошьоо (препоръка)
しゅうきょう	шюукьоо (религия)
りゅうつう	рюуцуу (вентилация)

На следващите няколко страници можете да се упражнявате в изписването и заучаването на ХИРАГАНА и КАТАКАНА. Важно е да се запомни правилната последователност на изписване на елементите на всеки знак. Това ще Ви улесни да пишете по-бързо, а и ще Ви създаде навици за правилното изучаване и изписване на йероглифите КАНДЖИ, които са доста по-сложни и с повече елементи от знаците на сричковата азбука. Запълвайте контурите на знаците в последователността, дадена в образеца, а след това и на отделен лист с квадратчета, като повтаряте всеки път произношението на знака. Не преминавайте към следващата буква преди да сте напълно сигурни, че сте запомнили предходните. След всяка група знаци от поредицата а-и-у-е-о направете преговор:

Titheratettett

\mathcal{D}_{Ho}

P passible site in passible site in the passible site in the site in the passible site in the

Допълнителни знаци:

Обърнете внимание на сходствата и незначителните разлики между

 $\begin{array}{cccc}
\underline{b} \leftrightarrow \underline{b} & \underline{b} \leftrightarrow \underline{b} & \underline{b} \leftrightarrow \underline{b} \\
\underline{b} \leftrightarrow \underline{b} & \underline{b} & \underline{b} & \underline{b} & \underline{b}
\end{array}$

А сега в разбъркан порядък изписвайте знаците и произнасяйте на глас:

あいうえおかきくけこあかいきうくえけ おこさしすせそあかさいきしえけせかさ きしけせそおこたちつてとあたかさいう えちてとかきくことそせけえでずしくけ おそてなにぬねのたさかなあにきてねぬ うおこねにいしつてぬねちこそおあかな たざじでせくきねけてせにはひふへほた ちはなひぬふつえてへにひほのとおこき かふつうけへほなのぬとおいせへふぬの こけしてねけせぬつかさきでげきひほと こてげしすつほそこえうせすきたまみむ めもたまきもすくでめすのぬめねてとけ せたまこもそみずぬめねてほそきえおで せぐきさまたなはかあからますめみせも きさたはなとふほしすせこきけちつばも やゆよたぐはなもやよせしほもめみゆえ おあゆやまはふとてゆみのよどそきゆぐ すてほへやなのとそけくふもおむあかは らりるれるまらたかのろるいりきされね

めむねめつてせうわをんせへほんわねれめのねゆあよけせなほをんかさへもぬね。

Прочетете следните думи, написани на ХИРАГАНА

あ、い、う、え、お

あい (любов), あう (срещам), あおい (синьо), いえ (къща), うえ (горе), え (картина), いいえ(не), いう(казвам), おい (племенник).

か、き、く、け、こ

カマ (пиша), きかい (уред), いく (вървя), えき (спирка), ここ (тук), こうかい (пътуване), あかい (червен), かう (купувам), うごく (мърдам), かき (мида, стрида), こえ (глас).

さ、し、す、せ、そ

あさ(утро), さけ(саке), せかい(свят), そこ(там), いす(стол), あし (крак), せき(седалка), さっか(писател), せく(бързам), せこう (действие), せいこう(успех), すう(число), そうこう(бяг), きし (бряг), しゃかい(общество), げいしゃ(гейша).

た、ち、つ、て、と

たけ(бамбук), たつ(стоя), くち(уста), つき(луна), つくえ(маса), ちかく(близо), つかう(използвам), ちがい(грешка), どこ(къде), だげき(удар), たとえ(пример), ただしい(правилен), おととい (завчера), たたかう(боря се), とどく(достигам).

な、に、ぬ、ね、の

さかな(риба), いぬ(куче), ねこ(котка), つの(елен), にく(месо), のち(бъдеще), どなた(кой), たのしい(приятен), ないかく(кабинет), ぬきがき(извадка), かなしい(тъжен), ねがい(желание), のうさつ(чар), におい(мирис), にがおえ(портрет), なに(какво).

は、ひ、ふ、へ、ほ

はな(цвете), はたけ(орна земя), ひふ(кожа), ふね(кораб), へいき (оръжие), ほし(звезда), びじゅつ(изкуство), べいこく(САЩ), ぽんびき(доверен човек), ひゃく(сто), はは(мама), ひげ(брада).

ま、み、む、め、も

あたま(глава), つなみ(цунами), むこう(отпред), めがね(очила), もうしこむ(предлагам), むすめ(дъщеря), もくめ(зърно), みせ (магазин), まもなく(скоро), まめ(боб), みもの(гледка), むし (насекомо), めまい(световъртеж), むかし(някога), みめい(зора).

や、ゆ、よ

やおや(зарзаватчия), ゆうしょく(вечеря), やよい(Март), よむ (чета),やま(планина), ゆき(сняг), ゆや(баня, терми), よやく (резервация).

ら、り、る、れ、ろ

よる(вечер), とり(птичка), りす(катерица), てら(храм),くらい (тьмен),しろい(бял), れきし(история), れいり(ум), れいろう (блестящ), りょうり(кулинария), りょう(общежитие).

λ

りろん(теория), さんにん(трима), にんじん(морков), にんげん (човешко същество), えんぴつ(молив), じっけん(експеримент), まんねんひつ(автоматична писалка).

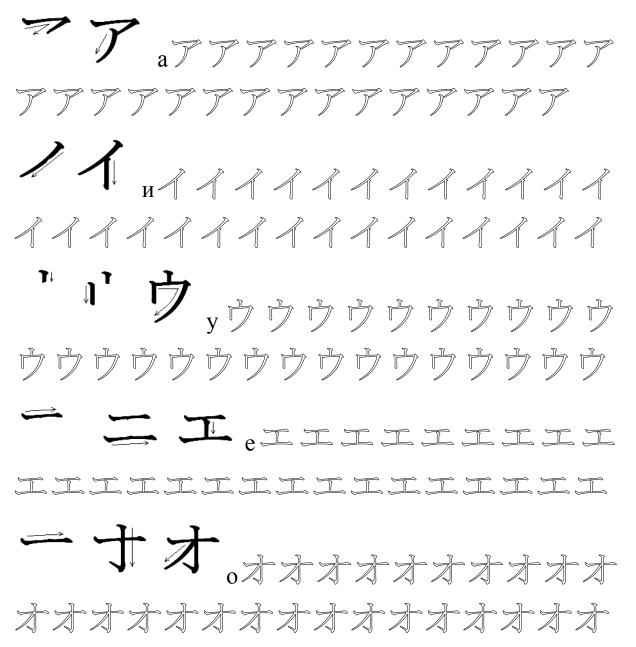
<u>わ</u>

かいわ(разговор), わしょく(японска кухня), われる(троша), わかる(разбирам), わたし(аз), わるい(лош), わかい(млад), わけ (смисъл), でんわ(телефон), わらう(смея се).

Катакана

Знаците на КАТАКАНА се различават от тези на ХИРАГАНА със своята ъгловатост и по-остри и начупени форми. От системата на всички сричкови знаци видяхме, че на всеки знак от ХИРАГАНА отговаря съответен знак на КАТАКАНА. Дори за знака $\not \sim$, който само обозначава пряко допълнение в изречението е въведен знак от катакана — $\not \supset$, защото е прието телеграмите в Япония да се пишат само в КАТАКАНА, независимо от местния или чуждестранен произход на използваните думи!

Изписвайте и произнасяйте на глас знаците на КАТАКАНА:



为为为为为为为为为为为为为为为 ************ 为为为为为为为为为为为为 FT KETTTTTTTTT THYTHYTHYTHYTH

プス cvススススススススススス Tettettettet 为为为为为为为为为为为为为为为为 チチチチチチチチチチチチチチチチ ラフ TEテテテテテテテテテ テテテテテテテテテテテテテテ

J X HV X X X X X X X X X X X X X X 未未未未未未未未未未未未未未未未未未未未未未未未未未

- IT MOFFEFFFFF FFFFFFFFFFFFFF THE THEFT THE THEFT TINVILLILLILLI 55555555555555555 y pulllillililil

7 L po P P P P P P P P P ワワワワワワワワワワ о (еквивалент на を) ヺヺヺヺヺヺ 777777777777777

Обърнете особено внимание на приликите между следните знаци на **КАТАКАНА**:

$$\dot{\mathcal{D}}(y) \leftrightarrow \mathcal{D}(ya)$$
 $\dot{\mathcal{D}}(\mu y) \leftrightarrow \mathcal{D}(\mu y)$ $\dot{\mathcal{D}}(\kappa y) \leftrightarrow \mathcal{D}(\pi a)$ $\dot{\mathcal{D}}(\kappa y) \leftrightarrow \mathcal{D}(\kappa y)$ $\dot{\mathcal{D}}(\kappa y) \leftrightarrow \dot{\mathcal{D}}(\kappa y)$ $\dot{\mathcal{D}}(\kappa y) \leftrightarrow \dot{\mathcal{D}}(\kappa y)$

За упражнение изписвайте и изговаряйте на глас в разбъркан порядък знаците на КАТАКАНА:

アイウエオカキクケコアカイキウクエケオコイ アコキエウィキコカケウィアカクサシスセソカ サアシイクセンサアカシセサカセエスサコウエ アカソスセケエサソタチツテトサタセテンチキ カアセトツシチアイソサテセシットチテエアキ ケトツチソスクタットシテキコエイトチテクタ ナニヌネノタシツニネタナヌニクタネノシツノ スツオネノニエコチツウイキステハヒフへホタ ハチヒヘフツクヌネヘハツフヌヘハナヌフツエ テホネツテチイエコサシツデゲキシツエアタク ホヌネウツコマミムメモサシムセモミチキメデ シツムマカフヘハアイムエメテケニフヌムマツ スオエウミマカタナフキケテメムモマミヤユヨ トツムモエアイキコクタサンセトホカサタマン セトソノシツムマモセコエチツオコカタトツミ セソモサメノヌムニナタクエオポホモトデテエ ウエケセサタチュョトツシデセケカスムツクタ サハカニノソトモマミテツコキアオウソトテメ ラリルレロマリムレトツロトポトロリナラハク トタレラマカナヒチルトエオキチラリロルクツ レエアナメロフヒケチコセフムツルリコエチデ フシルキセメテマコホモトフレヘチオセアシツ ムロエトコフデフシルキセメテマラハワウメミ キシセトコホモエイテスフヌヘニエコチテラタ

По правило изписването на чуждите думи следва произношението им в езика, от който са заимствани, така болшинството от географските понятия на КАТАКАНА следват английското произношение, напр.

ノルウェー(от английски Norway [no:wei] – Норвегия.

Чужди думи, които завършват на друга съгласна освен **н** (\mathcal{V}) се изписват с последна сричка на съответната съгласна + \mathbf{y} ! – $\mathcal{D} \mathcal{A} \mathcal{Z} \mathcal{D} \mathcal{A}$, напр. $\mathcal{D} \mathcal{D} \mathcal{Z}$ (France – Франция). Тъй като \mathcal{D} (\mathcal{V}) се чете "цу", за думи завършващи на \mathbf{T} се пише \mathbf{h} : $\mathbf{T} \mathcal{V} \mathcal{D} \mathbf{h}$ – (Egypt, Египет).

Прочетете следните думи, изписани с КАТАКАНА:

ブルガリア (България) ソフィア София) ヴァルナ(Варна) プロブディブ(Пловдив) ヴィディン(Видин) ブルガス(Бургас) カルジャリ (Кърджали) タルノボ(Търново) キュステンディル(Кюстендил) ビャラ(Бяла) リラ (Рила) バルカン(Балкан) ロンドン (Лондон) パリ (Париж) ワシントン (Вашингтон) ベルリン(Берлин) ボン (Бон) デンマーク (Denmark, Дания) ブラジル (Вгаzil – Бразилия) アルゼンチン (Аргентина) チリ(Чили) パキスタン(Пакистан) インドネシア(Индонезия) ドイツ (! От Deutsch – Германия) カイロ (Кайро) イラン (Иран) ダマスクス (Дамаск) バグダット (Багдад) アフガニスタン(Афганистан) テヘラン(Техеран) カブール (Кабул) モスクワ (Москва) イヴァン (Иван) ニコライ (Николай) マリア (Мария) ニナ (Нина) アレクサンダル (Александър) ペタル(Петър) ロム (град Лом), ロム(ром).

Последният пример напомня за един почти анекдотичен случай със сливането на "р" и "л" в японския език. В навечерието на президентските избори в САЩ през 1992г. делегация на управляващата в Япония Либерал-демократическа партия посетила тогавашния президент Джордж Буш – старши в знак на подкрепа срещу Бил Клинтън и на сбогуване членовете на делегацията обявили единогласно пред действащия президент:

"We shall play for Your erection"

вместо

"We shall pray for Your election".